

**ENNAHDA’NIN DİNİ VE
SİYASİ FAALİYETLERİ
BİRBİRİNDEN AYRIŞTIRMASI:
Tarihi Bir Değişim mi Yoksa
Riskli Bir Manevra mı?**

Intissar Kherigi

**Ennahda'nın Dini ve Siyasi
Faaliyetleri Birbirinden
Ayrıştırması**
**Tarihi Bir Değişim mi Yoksa
Riskli Bir Manevra mı?**

Intissar Kherigi

Bu yazının içeriği ile ilgili bütün sorumluluk müellif(ler)ine aittir.

Telif hakkı © 2018, Al Sharq Forum

Her hakkı saklıdır.

Tasarım: Jawad Abazeed

Türkiye’de basılmıştır.

Bu yayının tüm hakları Al Sharq Forum’a aittir. Al Sharq Forum’un izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Adres: Yenibosna Merkez Mahallesi, 29 Ekim Caddesi.

İstanbul Vizyon Park A1 Blok, Kat:6 No.:52 34197

Bahęelievler / İstanbul / Türkiye.

Telefon: +902126031815

Faks: +902126031665

E-posta: info@sharqforum.org

İçindekiler

Yönetici Özeti	4
Arka Plan	5
Artık “İslamcı” Bir Parti Değil mi?	5
Bu Değişim Nasıl Oldu?	6
Ennahda Neden “Siyasal İslam’ı Terk Ediyor?”	7
1981 Manifestosu: Dini Alandan Politik Alana İlk Hamle	8
Devrim Sonrası: Siyasi Boşluktan Hükümete	8
Kısıtlamalar: Siyasal Role Odaklanmak	9
Din ve Devlet Sorununu Çözmek	10
Dinden İlham Alan Ama Dini Olmayan Bir Parti?	11
İstikamette Değişim mi, İstikametın Belirsizleşmesi mi?	11
“Müslüman Demokratların” Partisi?	12
Ennahda’nın Yeni Yürütme Kurulu	13
Bölge İçin Bir Model?	13
Sonuç	14
Referanslar	16
Yazar Hakkında	17
Al Sharq Forum Hakkında	17

Yönetici Özeti:

Ennahda'nın Tunus'un dört bir yanından ve birçok farklı ülkeden 1,185 delegenin katılımıyla gerçekleştirdiği 10. Ulusal Kongresi, Tunus'un politik takvimi açısından ilgiyle beklenen tarihi bir toplantıydı. Gözlemcilerin ilgisini çeken şey ise oldukça spesifik bir değişimdi ki bu, partinin bundan böyle bir "hareket" (haraka) olarak sosyal ve dini faaliyetlerini bir kenara bırakıp yalnızca bir siyasi parti (hizb) olarak çalışmalarını sürdürmek yönünde aldığı karardı.

Bu noktada Hareketin lideri olan Raşid Gannuşi, çarpıcı bir şekilde "Tunus'ta artık siyasal İslam'ın savunulamayacağını" söyledi [1]. Peki Ennahda'nın kendisini bu İslamcı etiketten soyutlayıp "Müslüman demokratların partisi" olarak tanımlama hamlesi, gerçekten radikal bir değişim mi? Bu hamle nasıl gerçekleşti ve Ennahda neden yıllardır savunduğu siyasal İslam'ı bir kenara bırakma kararı aldı? Bu analiz, Ennahda'nın 10. Ulusal Kongresi'nde duyurduğu değişikliklerin, nasıl ve neden gerçekleştiklerini ve partinin gelecekteki çizgisinin Tunus'un siyasal manzarasındaki yeri açısından ne anlama geldiğini ele alacaktır. Hiç şüphesiz Ennahda'nın aldığı bu karar; partinin rolünde, kimliğinde ve önceliklerinde son yıllarda aşamalar halinde gerçekleşen değişimleri de tasdik etmektedir. Öte yandan Tunus'ta siyasal manzaranın değiştiği realitesi, Ennahda'yı yeni kısıtlamalara sevk ederken ona bazı fırsatlar da sunmaktadır. Fakat Ennahda yönetimi, politik ve ekonomik reformlara odaklanan bir ulusal siyasi parti olmak yolunda, din alanına dair yaklaşımlar sergileyen bir sosyal hareket olmaktan vazgeçerek kendi tabanını da kaybetme riskiyle karşı karşıyadır. Diğer yandan da bu durum Ennahda'ya Tunus'un siyasal düzenine büyük ölçüde hâkim olabilecek kapsayıcı ve geniş tabanlı bir siyasi parti olma fırsatını sunmaktadır.

İslamcı partilerin söylemlerindeki, pozisyonlarındaki ve stratejilerindeki değişimlere hangi faktörlerin ve süreçlerin öncülük ettiğini anlamak açısından Tunus'un da sınırlarını aşan yapısıyla Ennahda hareketi iyi bir örnektir. Ennahda'nın söz konusu değişiklik hamlesiyle siyaset ve din alanını birbirinden "ayırıştırması", diğer İslami partiler açısından böylesi bir hamlenin başarıya ulaşmasının nasıl mümkün olabileceğine dair dersler içermektedir. Ayrıca bu hamle, farklı aidiyetler barındıran İslami toplumlarda; demokrasi, çoğulculuk ve özgürlüğün nasıl düzenleneceği sorusuna karşılık yönetim ve din arasındaki ilişkiyi kavramsallaştırmanın bir yolu olarak yeni bir "Müslüman demokrat" kavramı de ortaya koymaktadır.

Arka Plan

Ennahda'nın dikkatleri üzerine çeken Kongresi 2016 yılının Mayıs ayında toplandı. Her 4 yılda bir yapılan kongre, resmi olarak Ennahda Partisinin en yüksek merciidir. Partinin yerel ve bölgesel üyeleri tarafından seçilen delegeler uzun vadeli vizyonlar belirlemek ve partinin en yetkili karar mekanizması olan Danışma Meclisini (meclis eş-şura) seçmek için bir araya gelmektedir.

Kongrenin bu denli ilgi toplamasının sebebi ise Ennahda'nın dini ve siyasal faaliyetleri ayırıştırarak yalnızca siyasal alana odaklanma önerisiydi. Kongrede ortaya konan teklife göre Ennahda, "aynı zamanda hem bir siyasi parti hem de çok yönlü bir sosyal hareket olarak; İslami referansa sahip demokratik bir siyasi parti olmak, ulusal düzeyde bir aidiyet oluşturmak, sosyal adalet ve ulusal kalkınmaya öncelik veren tüm Tunuslu erkek ve kadınlara kapılarını açmak, siyasal yelpazenin merkezinde yer almak ve bu yollarla toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarına cevap verebilmek için "siyasal alanda ihtisaslaşacaktı" [2].

Bu "ihtisaslaşma" kavramı bir nüansa sahip: Çünkü söz konusu öneri sanıldığı gibi aksine dinin ve siyasetin değil dini ve siyasal alanların birbirlerinden ayırıştırılmasını öngörüyor. Başta birçok kişinin gözünden kaçan bu detay, söz konusu ayrımın idraki ile değil işlevi ile alakalıdır. Şöyle ki burada, siyasal alanın din alanından özerk fakat dini prensiplerin etkisi altında olması söz konusudur. Çünkü dinin kamusal ve siyasal alanda hâlâ etkin bir rolü vardır ve bu rol, bundan böyle din adamları tarafından değil, politikacılar tarafından yorumlanan ve yöneltlen değerler ile biçimlenecektir.

Bu kavram, *dini bir "referans" yahut "çerçeve"* muhafaza etmektedir. Nitekim "Parti kendi vizyonunu inşa etmek için; dini temellerden, dinin ortaya koyduğu hedeflerden, siyasi ve sosyal tercihlerden ve dinin sunduğu tekliflerden ve öngördüğü politikalardan faydalanmaktadır" [3]. Böylece Ennahda artık dini faaliyetleri üstlenen bir hareket değil, dini değerlerden ilham alan bir halk partisi olacaktır.

Artık "İslamcı" Bir Parti Değil mi?

Partinin Başkanı Raşid Gannuşi yakın zamanda verdiği bir röportajda ihtisaslaşmanın Ennahda için "siyasal İslam'ı terk edip demokratik İslam'a geçiş" anlamına geldiğini "Bizler, artık siyasal İslam'ı temsil etmeyen Müslüman demokratlarız" [4] diyerek ifade ediyordu. Peki bu ne anlama gelmektedir?

Kongrede ortaya konan teklife göre Ennahda, "aynı zamanda hem bir siyasi parti hem de çok yönlü bir sosyal hareket olarak; İslami referansa sahip demokratik bir siyasi parti olmak, ulusal düzeyde bir aidiyet oluşturmak, sosyal adalet ve ulusal kalkınmaya öncelik veren tüm Tunuslu erkek ve kadınlara kapılarını açmak, siyasal yelpazenin merkezinde yer almak ve bu yollarla toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarına cevap verebilmek için "siyasal alanda ihtisaslaşacaktı"

"Siyasal İslam'ı terk etmek" iki anlama geliyor: Birincisi; siyasal, sosyal, kültürel ve dini faaliyetler yürütecek birleşik ve çok yönlü bir İslamcı reform hareketi idealini terk etmek anlamına geliyor. Yirminci yüzyılda ortaya çıkan İslami hareketlerin çoğu, geniş bir yelpazede (eğitim, bilim, hukuk, dini kurumlar) ve birçok alan vasıtasıyla (tebliğ, sosyal çalışmalar, gençlik kulüpleri, eğitim

çalışmaları, politika vs.) yapılacak reformları desteklemesi bakımından “medeniyyetin dirilişi” vizyonunu esas aldı. Örneğin bu ideal, Mısır'daki Müslüman Kardeşlerin yapısında hâlâ ortaya konmaktadır. Zira Müslüman Kardeşler uzun süredir İslami reform misyonuna sahip eğitim ve hayır kuruluşlarından oluşan bir ağa sahip. Benzer bir şekilde Ürdün'deki Müslüman Kardeşler de yıllardır bir hayır kuruluşu gibi yönetilmektedir (bir nebze de olsa Ürdün anayasal mevzuatının 1989'dan beri siyasi partileri yasaklaması sayesinde) ve halk tabanında çeşitli sosyal programlar yürütmektedir.

Söz konusu öneri sanıldığından aksine dinin ve siyasetin değil dini ve siyasal alanların birbirlerinden ayrıştırılmasını öngörüyor

Ennahda'nın siyasal alanın dışında kalan tüm faaliyetlerini bu alandan ayırıştırması, kendi rolünü ve önceliklerini yeniden tanımladığını göstermektedir. Kongre açılış konuşmasını yapmak üzere kürsüye çıkan ve burada ulusal ve uluslararası düzeyde önde gelen isimlerin bulunduğu 10,000 kişiden oluşan bir topluluğa seslenen Gannuşi, partisinin gelecekte kendisini nerede konumlandıracağına ve hangi doğrultuda ilerleyeceğine dair önemli mesajlar veriyordu: “Modern devletler; ideolojiler, büyük sloganlar ve siyasal çekişmeler ile değil, yurttaşlarına emniyet ve refahı temin edecek sosyal ve ekonomik programlar ve çözümlerle idare ediliyor” [5]. Bu söylem, Partinin Tunus halkını ahlaki olarak dönüştürme rolünden Tunusluların gündelik maddi ihtiyaçlarını karşılayacak politikalar geliştirme rolüne yaklaştığı anlamına geliyor. Bir yorumcuya göre bu durum Ennahda'nın, “kimlik politikasını terk edip gündelik hayata ilişkin geçim meselelerine yönelmekte ısrar ettiğini” [6] gösteriyor.

İkincisi; Ennahda'nın “siyasal İslam'ı terk etmesi” bir “hareket” yaklaşımını terk edip tüm Tunuslulara açık bir parti hâline gelmek istediği anlamına geliyor. Nitekim kongredeki birçok isim partinin “ihtisaslaşmasından” bahsediyordu ki bahse konu olan bu şey, Tunus'ta son diktatör rejiminin baskısı altında aynı tarihsel deneyimi yaşamış ve birbirine kenetlenmiş kimlik temelli bir hareketten, mütedeyyin veya değil, toplumun tüm kesimlerinden Tunusluları kapsayan, dışa açık bir siyasi partiye dönüşmenin emaresi gibi duruyor. Bu anlamda kongrede alınan ahlaki ve dini kriterlere göre şekillenen üyelik şartlarını kaldırma kararı, partinin kapılarını partiye taze kan katacaklarına inanılan kimselere açma ve partinin daimi tabanının ötesindeki kimseleri partiye kazandırma amacı taşıyan stratejik bir adımdır.

Bu Değişim Nasıl Oldu?

Birçok analistin ileri sürdüğü gibi, Ennahda'nın görece daha liberal ve pragmatist kabul edilen liderlik kadrosu ile muhafazakâr tabanı arasında büyük bir fark var. Buna karşılık birçok yorumcunun parti tabanında büyük tartışmaları tetikleyeceğini beklediği dini ve siyasal alanları birbirinden ayırıştırma önerisi ezici bir çoğunlukla (oyların %80'i ile) kabul edildi [7]. Bu durum ise iki faktörün neticesi gibi duruyor: Üst düzey yönetim organlarından gelen güçlü mesajlar ve parti tabanı ile kurulan kapsamlı iletişim.

Kongre dokümanları, Ennahda yönetiminin siyasal ve dini faaliyetleri ayırma önerisinin arkasındaki sebepleri ikna edici bir şekilde sıralayan güçlü argümanlar içeriyor. Bu argümanlar, ihtisaslaşmanın, partiyi güncel meselelere yaklaştırmak ve yasal kısıtlamalara -sivil toplum çalışmalarının bağımsız ve herhangi bir partiyle ilişkili olmaması kuralına- riayet etmek için

gerekli olduğunu ortaya koyuyor. Ayrıca söz konusu dokümanlar ihtisaslaşmanın Ennahda için en iyi seçenek olduğunu da ortaya koyuyor. Çünkü ihtisaslaşma “insanların uzmanlık alanları ve tercihlerine göre sınıflandırılmış alanlarda çalışmasını” mümkün kıldığı için “etkinliği ve verimi” destekliyor. Öte yandan böylesi bir seçim, “partizan gerilimlerden, politika sahnesindeki değişimlerden uzak bir şekilde ilerlemek ve doğal yollarla büyümek için gerekli olan bağımsızlığı” sunduğu için siyasal yapıya[9] ve “ayrıştırıcı olmaktansa birleştirici bir rol oynamasına” imkan verdiği için din alanına da fayda sağlıyor[10].

Ennahda'nın “siyasal İslam”ı terk etmesi” bir “hareket” yaklaşımını terk edip tüm Tunuslulara açık bir parti hâline gelmek istediği anlamına geliyor

Özenli bir yerel, bölgesel ve sektörel istişarenin gerçekleştirildiği kongre hazırlık aşamasında 6000'den fazla delegenin katılımıyla 279 yerel, 24 bölgesel ve 8 sektörel parti konferansı gerçekleşti [11]. Bu konferanslarda yerel üyeler ile ulusal yönetimin, söz konusu önerilerin gerekçelerini detaylı bir şekilde tartışmaları sağlandı. Bu uzun soluklu ve doğrudan iletişime geçme süreci ise ulusal yönetimin önem atfettiği mesajların, partinin farklı katmanlarına taşınmasını ve bahsi geçen yeni kavramlara dair ortak bir anlayışın kolaylıkla paylaşılabilmesini mümkün kıldı.

Üyeler, yerel konferanslarda dini ve siyasi faaliyetlerin ayrıştırılması önerisinin etrafıca tartışıldığını söyledi. Dini değerlerin partide artık rol oynamayacağı algısıyla mevcut önergenin partinin tümünden sekülerleşmesi anlamına geleceğinden endişe eden birçok kişi olduğu için en üst kademelerde yer alıp

yeni önergenin taslağını hazırlayanlar, ihtisaslaşmanın dini değerlerin partiye ilham olmaktan çıkacağı anlamına gelmediğini, bundan ziyade, uygulama seviyesinde siyasal ve dini faaliyetlerin birbirinden ayrıştırılması anlamına geldiğini açıkladılar. Böylece bu dolaylı karar alma süreci, bir konsensüsün ortaya çıkmasına ve değişim için desteğin inşa edilmesine de yardımcı oldu.

Ennahda Neden “Siyasal İslam”ı Terk Ediyor?”

Bu durumu İslamcı partilerin değişimi ve “ılımlılaşması” olarak açıklamaya çalışan engin bir siyaset bilimi literatürü var[12]. Söz konusu literatürdeki birçok analiz bu durumu açıklamak için “dahili ılımlılık hipotezini” kullanıyor. Bu teori, radikal partilerin legal sisteme dahil olduktan sonra “şiddeti ve herhangi bir devrim fikrini terk etmeyi; mevcut temel sosyal, ekonomik ve siyasal kurumları kabul etme ve iktidar olabilmek için seçimler ve parlamenter prosedürlere tabi olmayı” kabul ettiğini ileri sürmektedir[13].

Bu literatür, İslamcı partilerin neden değiştiğini veya duruşunu “ılımlılaştırdığını” açıklamak için, aşağıdakileri de içeren birtakım nedensel faktörler ortaya koyuyor:

- Fırsatlara erişim–kazanım elde etmek değişmeye duyulan ihtiyaçlar (örneğin partinin yasallaşması)
- Yola bağlılık (daha önceki gayretlerin ileride gerçekleştirilecek olan değişimler ile örtüşmesi)
- İdeolojik çekişmelerin etkisi
- Teolojik etkiler
- Jenerasyon değişimi
- Hizbi değişimler/ ufak parçalara ayrılma veya farklılaşma
- Liderin rolü
- Yapısal baskılar ve kısıtlamalar: İknâ ve baskılar (örneğin elitlerden, rejimden ve medyadan)

- Kamu önünde meşru bir pozisyonda kabul görme ihtiyacı
- Ennahda'nın yeni deklarasyonunda bu faktörlerden hangilerinin rol oynadığını anlamak için partinin tarihinde daha da geriye gitmeliyiz. Ennahda, eski adıyla İslami Eğilim Hareketi (The Mouvement Tendance Islamique /MTI), ilk olarak 1970'lerde ortaya çıktı. MTI, Habib Burgiba rejiminin Batılı değerleri empoze etme ve Tunus'un Arap-Müslüman kimliğini ve mirasını yok etme politikalarına muhalefet ederek ortaya çıktı. MTI'nın rejime muhalefeti öncelikle dini, sosyal ve kültürel alanlara odaklanmıştı. Öte yandan, Hareket kısa bir süre içerisinde kapsamlı siyasal reformlara dair sorulara angaje olmuş bir duruma geldi. Burgiba iktidarının son 10 yılı yaygın halk protestoları ve siyasi istikrarsızlık ile geçti. MTI gün geçtikçe kendisini politik ve ekonomik reform tartışmaları içerisinde buluyordu ve bu bilhassa politik ve entelektüel hareketliliklerin yaşandığı üniversite kampüslerinden gelen üyeler arasında gündemleştiriliyordu. Bu durum ise Hareketi, dini ve kültürel alanlardan farklı olarak çok daha kapsamlı meselelere kulak kabartmaya sevk etti. Örneğin 1980 yılında Hareket ilk defa Dünya İşçiler Günü'nü kutladı. Gannuşi burada İslam'ın işçinin emeğinin karşılığını almasını garanti ettiğini ve mülkiyet hakkının adil paylaşımını öngördüğünü vurgulayan bir konuşma yaptı [14].

1981 Manifestosu: Dini Alandan Politik Alana İlk Hamle

Genel siyasal durum değişirken Hareket, 6 Haziran 1981'de, bir siyasi parti olarak yoluna devam edeceğini deklare eden bir Kuruluş Manifestosu yayımladı. Bu manifesto, siyasal çoğulculuğu baz alan bir demokrasiye bağlılığı ve hükümetin meşruiyetinin kaynağı olarak siyasi iktidarın paylaşılmasını ve siyasi iktidarın seçimlerle el değiştirmesini kapsayan bir siyasi platformu hedefliyordu. Ayrıca

bu manifestoyla MTI artık kendisini bir dini hareketten ziyade siyasi bir aktör olarak tanımlıyordu: Yani "İslami Eğilim Hareketi" kendisini Tunus'ta İslam'ın resmi sözcüsü olarak sunmuyor ve günün birinde kendisine bu etiketin atfedileceğini ummuyordu. Hareket; İslam'ın kapsayıcı dünya görüşünü, tüm entelektüel vizyonunu üzerine inşa ettiği kuruluş ilkesi olarak benimserken tüm Tunusluların din ile sahil ve sağduyulu bir ilişki kurma hakkı olduğuna inanıyordu"[15].

1981 Manifestosu, Hareketin dini zeminden politik zemine olan ilk adımıydı ve siyasi bir parti olarak kendisini yeniden tanımladığını temsil ediyordu. Manifesto ayrıca 2016 yılında yapılan Kongre'de kabul edilen teklifte yer alan bazı maddelerin aynısını içeriyordu. Kendi vizyonunu inşa etmek için dinden yararlanmak fakat ne din adına konuşmak ne de dini bir aktör olarak hareket etmek gibi... Ancak Hareket güçlü bir dini kimliğe sahip olmaya da devam etti, politik toplantıların yanı sıra dini halkalar ve terbiye (tarbiyah), Partinin vizyonunda önemli bir rol oynadı ve üyelik kriterleri ahlaki ve dini şartlar içermekteydi. Birçok üyesi için Hareket; dini değerlere vurgu yapan eğitim faaliyetleri, sosyal ve kültürel aktiviteler ile toplumun ahlaki yönüne seslenme sorumluluğunu taşıyan bir sosyal hareketti.

Devrim Sonrası: Siyasi Boşluktan Hükümete

1987'de Hareketin siyasi bir parti olarak Tunus siyasal hayatına katılmak için yaptığı başvuru yetkili makamlar tarafından reddedildi ve 1989'dan itibaren Bin Ali rejimi tarafından Harekete yönelik uygulanan kısıtlamalar sürerken Ennahda, Tunus'un içerisinde gizlenen ve yurtdışında sürgün bir hareket olarak faaliyetlerine devam etti. Hareketin

çalışmaları büyük ölçüde Bin Ali rejimine karşı Tunus'taki insan hakları ihlalleri ile baskılara dikkat çekmek içindi ve bu amaçla hareket Tunus'taki diğer muhalif hareketler ve insan hakları örgütleriyle ilişkilerini geliştirmeye odaklandı.

Devrimi takiben Ennahda'nın yönü ise tamamıyla değişti. Ekim 2011'deki seçim zaferinin ardından tarihinde ilk defa hükümete dahil olmasının ardından sisteme karşı çıkan bir muhalif hareket olmaktan çıkarak kendisini siyasi yönetimin merkezinde buldu. Tunus'un siyasal manzarasındaki bu çarpıcı değişimler yeni fırsatlara kapı aralarken bu durum, bir siyasi aktör olarak Ennahda'ya da yeni kısıtlamalar getirdi.

Kısıtlamalar: Siyasal Role Odaklanmak

Devrimden itibaren Ennahda, Şubat-Ekim 2011 arasında Devrimi Koruma Komisyonları Birliği (Higher Commission for the Achievement of the Aims of the Revolution/ the Ben Achour Commission) üyesi olurken ve bir yandan kurumsal yapısını yeniden inşa edip Ekim 2011'de gerçekleşecek ilk demokratik seçimlere yönelik seçim kampanyası yürüterek kaynaklarını, üstlendiği siyasal role adanmak zorunda kaldı. Seçim zaferini takiben de Hareketin birçok lideri bakanlıklarda veya parlamentoda koltuk sahibi oldu ve böylelikle insan kaynakları zorlanırken Parti yapısında boşluklar oluştu.

Devrimin ardından Ennahda'nın eğitim ve kültürel faaliyetleri, siyasal alanın gölgesinde kalmış gibi gözüküyordu. Parti bu yanı sıra sosyal aktivitelerini hem legal anlamda hem de pratik olarak sınırlıyordu. Devrimden sonra kabul edilen yeni dernek özgürlüğü yasasıyla beraber sivil toplum örgütleri artık parti içerisinde siyasi pozisyona sahip herhangi birini bünyesinde

bulunduramıyordu[16]. Birçok siyasi aktivist daha önceleri hükümetlerdışı insan hakları örgütlerine ve ticaret birliklerine öncülük ederken (örneğin Ekim 2011 seçimlerinin ardından Cumhurbaşkanı olan Mansuf Marzuki daha önceleri Tunus İnsan Hakları Cemiyeti'nin kurucu üyesiydi) şimdi politika ve sivil toplum çalışmaları arasında bir seçim yapmak zorundaydı. Ennahda'nın liderleri de benzer bir şekilde sahip olduğu sosyal roller ve politika arasında bir tercih yapmak durumunda kaldılar.

Ennahda'nın söyleminde sıklıkla vurgulanan anayasa, bilhassa devlet ve din arasındaki ilişkiye dair sorulara nihai bir cevap olarak sunulmaktadır

Öte yandan hareketin partileşip siyasal yaşama katılmasının ardından hükümet olması, beyanlarının, faaliyetlerinin ve politikalarının hiç olmadığı kadar mercek altına alınmasına sebep oldu. Parti Sekreteri ve eski Başbakan Hammadi Cibali 2011'deki seçim zaferi ile "6. Halife" arasında bir analogi kurduğunda medya ve siyasi elitlerden yükselen bir eleştiri korusu, Cibali'ye açıklamasını izah etmesi yönünde baskı oluşturdu. O da açıklamasında bu dini referansı basit bir şekilde sadece Tunus'a ait olan ve Tunus halkının siyasal ve medeni mirasından ilhamla kullandığını söyleyerek şöyle devam ediyordu: "Ben, bizim siyasal tercihimizin meşruiyetini yalnızca halktan alan cumhuriyetçi, demokratik bir sistem içerisinde olabileceğini yeniden, kesinkes ve ciddiyetle, tasdik ediyorum" [17].

Böylece, Tunus'un siyasal manzarasındaki radikal değişimler Ennahda'ya ilk kez iktidar olma kapısını aralamıştı. Ancak bu durum Ennahda'ya kamuoyuna

ayak uydurmak ve düşüncelerini kendi üyelerinin ötesinde bir kitleye izah etmek için söylemlerini revize etme sorumluluğunu yükleyerek yeni birtakım kısıtlamaları da empoze etti. Öte yandan bu durum; iktidar partisi olmak, devlet mekanizmasını idare etmek, üç partili bir koalisyonu yürütmek ve karışık bir ekonomik, sosyal ve bölgesel emniyetsizlik atmosferinde yol almak gibi yeni endişeleri ve zorlukları da ortaya çıkarmıştı.

Bu yeni kısıtlamalar, Partinin ekonomik, politik ve güvenliğe dair reformlar gerçekleştirmeye yönelik taşıdığı endişeleri açıklamaya yardımcı olmaktadır. Kıdemli liderlerin çoğu kırılğan bir demokratik geçişi yönetmenin zorluklarına göğüs germek durumunda iken kaynak sıkıntısıyla da karşı karşıya kalan Parti, siyasal çalışmalarını gün geçtikçe eğitime, sosyal ve kültürel faaliyetlere yöneltti.

Din ve Devlet Sorununu Çözmek

Ennahda kamusal söyleminde sıklıkla Tunus'un yeni anayasasına yaptığı katkıya dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra Arap coğrafyasındaki en tedrici anayasa olan bu anayasayı, devrimden beri edinilen en büyük kazanım ve bölge için de bir model olarak görmektedir [18]. Nitekim Ennahda'nın söyleminde sıklıkla vurgulanan anayasa, bilhassa devlet ve din arasındaki ilişkiye dair sorulara nihai bir cevap olarak sunulmaktadır.

Bu anlamda anayasa uzlaşmacı bir tavırla İslam'ı Tunus'un dini olarak tanıyor, devletin "dinin koruyucusu" olduğunu belirtiyor ve "Arap-Müslüman kimliğini" konsolide ederken (Madde 1, 6 ve 39) Tunus'u "vatandaşlık, halkın rızası ve hukukun üstünlüğü üzerine kurulu medeni bir devlet" olarak tanımlıyordu (Madde 2).

Ennahda'ya göre bu anayasa, seküler gruplar ve İslamcılar arasında bir asırdır dinin kamusal alandaki rolüne dair süregelen görüş ayrılığına da netlik kazandırıyordu. Bu, ilk olarak Burgiba'nın laiklik anlayışına karşı dini değerleri savunmayı ve dinin kamusal alandaki rolünü öne çıkarmayı misyon edinen Ennahda'nın ortaya çıkışıyla başlayan çatışmayı da açıklıyor. Ennahda liderlerine göre bir yandan dini özgürlüklere saygı duyan ve onları koruyan, dini kurumları destekleyen; öte yandan da devleti "medeni bir cumhuriyet", dini alanları da tarafsız kılan yeni bir yönetim modelinin ortaya konmasıyla anayasa nezdinde varılan uzlaşma, bu çatışmayı (en azından teorik düzlemde) sonlandıracaktı.

Gannuşi yakın zamanda bir röportajında şöyle diyordu; "İslam şimdi devletle barış içerisinde var olabiliyor. Anayasamızda belirtildiği gibi devlet, İslam'ı koruyor. Ayrıca Müslümanlar ve bizim özgür halkımız da İslam'ı koruyor. Bu yüzden İslam'ın bir parti tarafından korunmasına gerek yok." Bu açıklama Ennahda'nın gelişmekte olan rolüne dair ipucu vermektedir. Gannuşi sözlerine şöyle devam ediyordu; "Hareketimizi yenilemek ve din alanına herhangi bir şekilde dahil olmadan siyasal alana odaklanmak için yeni bir Ennahda'ya ön ayak olmak isteriz. Devrimden önce camilerde, ticaret odalarında, hayır kurumlarında saklanıyorduk çünkü ciddi bir siyasal faaliyette bulunmak yasaktı. Ama şimdi çok açık bir şekilde siyasal aktörler olabiliriz. O hâlde neden camide politikacılık oynayalım? Siyaseti açık bir şekilde parti içerisinde yapmak zorundayız" [19]. Ennahda'nın önyak olduğu bu yeni uzlaşma sayesinde, dinin devlet kontrolünün dışında fakat aynı zamanda politikanın da dinin kontrolünün dışında olması sağlanıyordu. Bu gelişmelerle birlikte Ennahda'nın esas

“Hareketimizi yenilemek ve din alanına herhangi bir şekilde dahil olmadan siyasal alana odaklanmak için yeni bir Ennahda’ya ön ayak olmak isteriz. Deurimden önce camilerde, ticaret odalarında, hayır kurumlarında saklanıyorduk çünkü ciddi bir siyasal faaliyette bulunmak yasaktı. Ama şimdi çok açık bir şekilde siyasal aktörler olabiliriz. O hâlde neden camide politikacılık oynayalım? Siyaseti açık bir şekilde parti içerisinde yapmak zorundayız”

misyonundan biri olarak dini özgürlükler için mücadele eden bir sosyal hareket olma durumu sona ermekteydi.

Dinden İlham Alan Ama Dini Olmayan Bir Parti?

Ennahda Kongresi’nde ileri sürülen savlar ve alınan kararlar, Ennahda’nın kendisini salt dini bir parti olmaktansa politik yaşamın merkezindeki bir ulusal parti olarak tanımlamak yönündeki kararlılığını gösteriyor. Esasında Ennahda yönetimi –başkanından parlamento üyelerinden oluşan merkez komitesine kadar- zaman zaman ve giderek artan bir şekilde dini olmayan bir söylemi de benimsiyor. Nitekim 2011’den bu yana basın açıklamaları ve resmi beyanlarda dini veya ahlaki meselelere dair çok az şeyden söz edildi. Doğrusu Ennahda, en azından resmi beyanlarında kesin bir şekilde dini meselelere dair yorum yapmaktan kaçınıyor gibi duruyor.

Mart 2016’da parlamentodaki Al Horra blokundan gelen peçeyi yasaklama teklifi buna iyi bir örnektir. Birçok kimse Ennahda’nın bu yasağa karşı durmasını beklerken Parti, inanç özgürlüğüne dair anayasal haklara vurgu yapan görece sınırlı bir söylemi benimsedi ve ülkenin güvenlik durumunun kılık kıyafete dair kısıtlamalar gerektirebileceğini ancak herhangi bir kısıtlamanın anayasada sıralanan maddelere aykırı olmaması gerektiği konusunda uyarılarda bulundu.

Yasaklamaya açıkça karşı çıkan Raşid Gannuşi, peçe giymenin de başı örtmenin de devletin karışamayacağı kişisel haklar olduğunun ve böylesi bir müdahalenin bireylerin özel yaşamlarına müdahale anlamına geldiğinin üstünde durdu. Ennahda ise parti olarak ahlaki ve dini meselelere değinen tartışmaları bir kenara bıraktı ve bu meselelere ilişkin konuştuğunda da temel hakları baz alan ve teolojik zemin yerine anayasal zeminde karşılık bulan argümanlar kullandı [20].

Bu ilkesel bir karar mı yoksa taktiksel bir hesap mı? Bir hükme varmak zor. Açık olan şu ki Ennahda’nın “ulusal” etiketi, dini değerler üzerine kurulmuş bir parti olarak kimliğine sıkıca bağlıdır. Ancak 2011’de Tunuslular, Ennahda’ya dini değerleri güvence altına alan bir parti olacağına inandıkları için oy vermişti.

Siyaset sahnesinde diğer partilerden farklı olarak din etiketine sahip olmak, muhtemelen Partinin korumak isteyeceği bir değer olurdu. Fakat Partinin üzerine inşa edildiği bu etiketten vazgeçip keşfedilmemiş topraklara (politik bir belirsizlik bağlamında) doğru hareket etme yönünde aldığı bu riskli karar, güçlü bir şekilde kendisini bu değişime adanmış olduğunu gösteriyor.

İstikamette Değişim mi, İstikamet Belirsizleşmesi mi?

Bu değişimler ortalama her bir Tunuslu için önemli soruları meydana getiriyor: Ennahda’yı bir siyasi parti kılan nedir? Ennahda’nın “kendine özgü karakteri” her daim Burgiba tarzı laik devlet modeline muhalefet etmek ve dini değerleri sahiplenmek oldu. O hâlde “İslamı referans alan bir parti” olarak Ennahda’yı Tunus’taki diğer partilerden ayıran nedir?

Ennahda’nın hamlesi riskli bir hamledir çünkü kasıtlı olarak dini olmayan bir

söylemi benimsemesi hem parti açısından destekçilerini kaybetme hem de parti tabanının daha muhafazakâr ve hatta daha radikal partilere kayması riskini taşıyor. Buna karşın Ennahda'dan gelen sinyaller, daha güçlü dini bir ajandaya sahip partileri desteklemek isteyen seçmenlere hitap edecek yeni partilere alan açtıkları yönünde. Bu anlamda Ennahda kendisini daha dar ifadelerle tanımlamayı tercih ederek, oy tabanını da kaybetmeyi göze almış gibi görünüyor. Bununla beraber Ennahda, liderlik kadrosunu siyasi ve dini faaliyetler arasında seçim yapmaya zorlayarak kamuoyunda öne çıkan bazı figürlerin toplum nezdinde saygınlığını kaybetmesine de kapı aralıyor.

Ennahda'nın hamlesi riskli bir hamledir çünkü kasıtlı olarak dini olmayan bir söylemi benimsemesi hem parti açısından destekçilerini kaybetme hem de parti tabanının daha muhafazakâr ve hatta daha radikal partilere kayması riskini taşıyor

Ennahda'ya göre söz konusu değişimler parti tabanını daraltabilir fakat buna karşılık değişimlere yakınlık gösterecek yeni insanlar ile parti tabanı genişleyebilir de. Nitekim kongredeki öneriler, "daha geniş muhafazakâr merkeze doğru bir kaymayı" hedefliyordu bu merkezin "Tunus halkının %70'inden fazlasını" temsil ettiği tahmin ediliyordu[21]. Böylelikle Ennahda kendisini -mütedeyyin ya da değil- her kesimden Tunusluya açık, milli bir sağ merkez partisi olarak yeniden tanımlayarak daha geniş bir ilgi toplayacağını ve geçmişte belki de dini imajı sebebiyle partiden uzak duran toplumun farklı tabakalarına ulaşmayı umuyordu.

"Müslüman Demokratların" Partisi?

Bu hamleyle Ennahda "Müslüman demokratların" partisi olarak yeni bir kimlik inşa ediyordu. Ve geçtiğimiz yıllarda bu sıklıkla Parti liderlerinin de kullandığı bir ifadeydi [22]. Ennahda'nın söyleminde bazı unsurlar bunu açıklamaya yetiyor gibi görünse de bu kavramın ne anlama geldiği hâlâ biraz belirsiz. Bu yeni kimliğin merkezinde yer alan şey ise "uzlaşma" kavramı ile modernite ve gelenek, din ve millet, İslam ve demokrasi arasında yeni bir dengedir. "Devlet ile vatandaşlar, devlet ile madun bölgeler, siyasi elitler ile muhalefet, geçmiş ile bugün arasında bir uzlaşma" vizyonunu sergileyen bu kavram, Gannuşi'nin kongre açılış konuşmasında en az 9 kez geçti [23]. Bu, Ennahda'nın Burgiba ve bağımsızlık sonrası devlet yapısına dair söylemlerinde de görülebilir. Bu anlamda devlete dönük eleştirilere bir yandan devam edilirken bir yandan da devletin kazanımları (sosyal güvenlik, kadın hakları vs.) hem sahiplenilmekte hem de takdir edilmektedir.

Bu uzlaşma, Ennahda'nın "Müslüman demokratlara" evrilmesinin bir diğer ayağıyla da bağlantılı: Ulus-devletle yeni bir ilişki. Ennahda Kongresi'nin açılış töreninin en dikkat çekici manzaralarından biri, Partinin Başkan Yardımcısı Abdulfettah Moro ve 12,000 katılımcının tekrarladığı slogandı: "Partiden önce ulus" (al watan qabl alharaka). Ulus kavramının bu şekilde kucaklanması geçmişe nazaran yeni bir durum. Tarihi bağlamda İslami hareketler öncelikli aidiyet unsuru olarak, fazilet ve dindarlık gibi ideallere bağlı olarak, ümmete veya daha geniş bir İslami topluma odaklanırdı. Bu yüzden bölgesel topluluklara atfedilen ulus kavramıyla ilişkileri de karmaşık ve ihtilafli olurdu. Bazıları bunu tümünden reddeder ve Sykes Picot sonrası ulus devletin meşruiyetini kabul etmezken bazıları gönülsüzce kabul

eder, bir kısmı da sahiplenirdi. Ennahda'nın söylemi, 70'lerde ve 80'lerde Orta Doğu'daki siyasal hareketlerin fikirlerinden ve ulus-devlet kavramına dair çelişkili duygulardan etkilenen bir İslam birliği yanlısı hareket olmaktan, kendisini gün geçtikte bir Tunus partisi olarak tanımlamaya doğru evrildi.

Ennahda'yı “ulusal bir parti” olarak kodlayan yeni tutum, aslında Ennahda'nın gün geçtikçe modern ulus-devleti milli birlikteliğin ve toplumsal aidiyetin sağlanması bakımından pozitif bir unsur olarak kucakladığını da teyit etmektedir

Bu, Partinin göze çarpan imajından da çıkarsanabilir: Müzik, giysi seçimleri, her etkinlikte milli marşın çalması, her yerde Tunus bayrağının olması ve hatta parti liderlerinin klasik Arapça yerine Tunus aksanını kullanması gibi. Ennahda'yı “ulusal bir parti” olarak kodlayan yeni tutum, aslında Ennahda'nın gün geçtikçe modern ulus-devleti milli birlikteliğin ve toplumsal aidiyetin sağlanması bakımından pozitif bir unsur olarak kucakladığını da teyit etmektedir.

Bu yaklaşımla birlikte karşımıza yeni bir olgu çıkıyor: Kapsayıcılığa yapılan vurgu. Kongre'deki önerge, Ennahda'yı taze kan ve fikirlere açma ihtiyacına tekrar tekrar işaret etmektedir. Bir yandan açıklayıcı metinler “toplumun entelektüel, kültürel, sosyal, finansal ve siyasi elitlerine dışa açık, kapsayıcı ve ulusal bir projeye uzlaşma ihtiyacına” vurgu yaparken Parti üyeliği kriterlerini düzenleyen Kongre'deki önerge, Tunus toplumunun daha geniş kesimlerine ulaşma arzusunu gösteriyordu [24].

Ennahda'nın Yeni Yürütme Kurulu

Ennahda Yürütme Kurulu, Partinin kongredeki kararları nasıl uygulamaya

koyacağına dair ipuçları vermektedir. Örneğin birçoğu tanıdık yüzler olsa da taze kan ihtiyacı açısından partide daha çok kadının görev alması sağlanarak geçmişte kuruldaki kadın sayısı 2 iken 6'ya çıkarıldı. Aralarındaki en geç parlamenterlerden biri olan Seyide Unissi Parti Sözcüsü; Parlamento eski Başkanvekili Mehrezia Labidi Sivil Toplumla İlişkiler Sorumlusu ve Yürütme Kurulu'na giren ilk başörtüsüz kadın olan Arwa ben Abbes ise Çevre ve Şehir Planlama Sorumlusu oldu [25].

En dikkat çekici değişim ise eski İstihdam Bakanı Zied Ladhari'nin, stratejik bir pozisyon olan Genel Sekreterliğe atanmasıydı. 41 yaşında olan ve önceleri Paris'te yaşayan bir uluslararası finans avukatı olan Ladhari, eski Parti Sözcüsü olarak birçok Tunuslu için tanıdık bir simadır. Görece genç olması, toplumda geniş kesimlere hitap etmesi ve reformist bir karaktere sahip olması ve bu özellikleriyle Genel Sekreterlik pozisyonuna atanması, yeni yönetimin herhangi bir reform taslağı konusundaki ciddiyetini ortaya koymaktadır.

Bölge İçin Bir Model?

Ennahda'nın Kongresi'ne 1000'den fazla yabancı misafirin iştiraki, bir anlamda dış aktörlerin Tunus'ta neler olduğuna dair büyük bir ilgisinin olduğuna işaret ediyordu. Arap dünyasının ve Malezya, Hindistan ve Singapur'a kadar Müslüman dünyanın dört bir yanından siyasi partiler ve yorumcular da buradaydı. Kongre ayrıca Arap dünyası ölçeğinde İslamcı düşünürlerden Fehmi Huveydi ve Azzam Tamimi'nin tartışmaya açtığı bahisler de dahil olmak üzere, bazı tartışma ve müzakereleri de tetikledi. Kimi dini ve siyasi faaliyetlerin birbirinden ayrıştırılması ilanını kucaklarken kimileri bu durumu İslamcı ilkelerin terk edilmesi olarak yorumlayıp kınadı. Kimileri de bunu siyasi İslam'ın sona erdiğinin

sinyali olarak görmeye devam etti. Dini ve siyasal faaliyetlerin birbirinden ayrıştırılması fikri, Arap dünyasındaki İslami hareketler arasında yeni bir olgu değil. Örneğin Mısırlı düşünür Muhammed Imara ve Fas Adalet ve Kalkınma Partisinden politikacı ve eski Dışişleri Bakanı Sadettin Osmani ("Din ve Devlet: Ayrılık Değil Ayrım / Religion and State: Distinction Not Separation" kitabının yazarı), bu meseleyi tartışmış olan birçok isimden yalnızca biri. Ürdün, Mısır, Sudan ve Fas'ta da geçmişte dini referans alan fakat siyasallaşarak parti olma kararı alan ve söz konusu organizasyonel ayrılığı deneyimlemiş birçok hareket mevcut.

Öte yandan, Ennahda'nın modeli, Arap dünyasındaki diğer modellerden farklılık gösteriyor gibi. Fas'taki Adalet ve Kalkınma Partisi, Ürdün'deki İslami Eylem Cephesi ve Sudan'daki İslami Cephe gibi diğer partiler kendi siyasal ve dini faaliyetlerini ayırmış olsalar da parti ile dini, sosyal, kültürel faaliyetler yapmaya devam eden ana hareket arasındaki organizasyonel bağı korumaktalar. Mesela Ürdün'de parti ve hareketin iç içe girdiği ve birbirine benzer bir liderlik kadrosunu paylaştığı bir durum söz konusudur. Sudan'da da parti ve hareket, tek bir çatı yapının altında birbirine bağlı olmaya devam ediyor. Fas'ta ise parti ve hareket bağımsız bir şekilde idare ediliyor.

Ennahda örneğinde ise kongre önergesine göre parti, siyasal olmayan çalışmalardan tümünden çekilmeyi benimsiyor ve bunu bağımsız sivil toplum örgütlerinin inisiyatifine terk ediyor. Bu da sosyal, kültürel ve dini faaliyetlere devam eden ayrı bir hareketin mevcudiyetini öngörmüyor. Bu anlamda, Ennahda'nın modeli, Arap dünyasında yeni bir modeldir. Bu modelin nasıl icra edileceği ve parti üzerindeki etkisinin ne

boyutta olacağı ise bölgedeki diğer aktörler tarafından yakından takip edilecektir.

Sonuç

Kongrede Ennahda'nın karara vardığı değişiklikler, Partinin 40 yıllık tarihi açısından büyük bir dönüm noktasıdır. Öte yandan alınan kararlar Ennahda'nın genel seyri bakımından ani kopuşa da karşılık gelmemektedir. Bilakis Partinin son 5 yılı dikkate alındığında bu kararlar, Partide 40 yılı aşkın bir süredir yaşanan gelişmelerin Partinin çalışmalarını yürüttüğü siyasal bağlama ait fırsatlara ve kısıtlamalara göre süreklilik arz ettiğini yansıtan bir dönüşümün hikayesidir. Bu anlamda dışarıdan intibak edilenlerden ve içeride yapılan revizyonlardan oluşan bir süreç sayesinde Ennahda, aslen Arap-Müslüman kimliğini ve dinin rolünü restore etmeyi hedefleyen salt bir "İslami proje" olmaktan, yurt içinde siyasal ve ekonomik yönetim ve yeni bir "ulusal proje" inşasının üzerine eğilen bir ulusal partiye evrilmiştir.

Bağımsızlık sonrası ekonomik ve politik modelin bir ayağı olarak henüz nihayete erdirilmemiş bu "ulusal projenin" ana hatları, bugünün Tunus'unun ihtiyaçlarına ve problemlerine cevap vermemesinden dolayı bir krizle karşı karşıya kalan diğer Tunuslu partiler gibi Ennahda'ya da zorlu bir görev yüklemektedir. Esasında Ennahda'nın karşı karşıya olduğu fazlaca zorluk var: Partiyi modernize etmeyi ve profesyonelleştirmeyi öngören kongre önergesini uygulamaya sokmak, Partinin oy tabanını kaybedebileceği, kimliğin zayıflaması ve liderlik düzeyinde bazı kayıpların yaşanması gibi... Fakat bir yandan da Ennahda'ya büyük fırsatların kapısı aralanabilir. Parti, dışı açık olmakla Tunus halkının daha geniş kesimlerini etrafında toplayabilir.

Tabi ki tüm bunlar, Tunus'un önümüzdeki yıllarda ulusal ve bölgesel anlamda nasıl bir

yol izleyeceğine bağlıdır. Parlamento'daki en büyük parti olarak Ennahda çift katmanlı bir süreç ile karşı karşıyadır: Öncelikle, kırılğan bölgesel güvenlik sorununu yoluna koymaya çalışırken Tunus ekonomisini canlandırmaları, çok ihtiyaç duyulan istihdamı yaratmaları, demokrasiyi konsolide etmeleri, yolsuzluğu engellemeleri, hukuki geçiş düzenini nihayete erdirmeleri ve devrimin taleplerini karşılamaları gerekecek. İkincisi; geçmişte politikayı ahlaki ve sosyal reformlar için bir araç olarak kabul eden dini kökenli bir hareketten sıradan vatandaşlar için maddi gelişmeleri ve daha iyi bir hayat kalitesini sağlayabilen bir siyasi partiye dönüşmek için de reformlar yapmaları gerekecek.

Referanslar

- [1] Rached Ghannouchi: « Il n'y a plus de justification à l'islam politique en Tunisie », Le Monde, 19 Mayıs 2016, http://www.lemonde.fr/international/article/2016/05/19/rached-ghannouchi-il-n-y-a-plus-de-justification-a-l-islam-politique-en-tunisie_4921904_3210.html
- [2] Management of the Vision: Specialization as a Strategic Choice, Nihai Önerge 2, Ennahda Onuncu Ulusal Parti Kongresi, s. 39.
- [3] Management of the Vision: Specialization as a Strategic Choice, Nihai Önerge 2, Ennahda Onuncu Ulusal Parti Kongresi, s. 35.
- [4] Rached Ghannouchi: « Il n'y a plus de justification à l'islam politique en Tunisie », Le Monde.
- [5] Raşid Gannuşî'nin Açılış Konuşması , Ennahda Onuncu Ulusal Parti Kongresi Açılış Töreni, Tunis, 19 Mayıs 2016, <https://www.facebook.com/Nahdha.International/posts/700729823363612>
- [6] Ghannouchi, like Mandela, risks all for reconciliation and democracy, Middle East Eye, 13 Haziran 2016, <http://www.middleeasteye.net/news/ghannouchi-mandela-riskd-all-reconciliation-democracy-640860093>
- [7] Ennahda Onuncu Parti Kongresi Sonucu Konulu Basın Toplantısı, 25 Mayıs 2016, <http://congres10.ennahdha.tn/ar/تضهيلا-ةكردل-سئاعلا-ماعلا-رمتؤملا-ملتتخلا-ةيفحصلا-ةوبندلا>
- [8] Management of the Vision: Specialization as a Strategic Choice, Nihai Önerge 2, Ennahda Onuncu Ulusal Parti Kongresi, s. 40.
- [9] Kongre Kapanış Beyanı, Mayıs 2016, https://www.facebook.com/Nahdha.International/posts/703054249797836?comment_id=704295199673741&comment_tracking=%7B%22tn%22%3A%22R%22%7D
- [10] Raşid Gannuşî'nin Ennahda'nın 10. Ulusal Kongresi'nde Yaptığı Açılış Konuşması.
- [11] Genel Kongre Tanıtımı, Ennahda Partisi, <http://congres10.ennahdha.tn/en/tenth-national-party-conference>
- [12] Bu literatürde ılımlılık, şiddet eylemlerinin reddedilip demokratik süreç ve değerlerin benimsenmesi olarak tarif edilmektedir.
- [13] The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century, Samuel Huntington, University of Oklahoma Press, 1993, s. 170.
- [14] A Democrat within Islamism, Azzam Tamimi, Oxford University Press, 2001, s. 52-53.
- [15] Kurucu Manifesto (Bayan al-ta'sisi), 6 Haziran 1981, İslami Eğilim Hareketi (Harakat al-ittijah al-islami).
- [16] Décret-loi n° 2011-88 du 24 septembre 2011 portant organisation des associations, madde 9, <http://www.legislation.tn/sites/default/files/journal-officiel/2011/2011F/J00742011.pdf>
- [17] Hamadi Jebali "clarifie" sa position au sujet du 6ème Califat, Leaders, 15 Kasım 2011, <http://www.leaders.com.tn/article/6945-hamadi-jebali-clarifie-sa-position-au-sujet-du-6eme-califat>.
- [18] Tunisia's Perilous Path to Freedom, Rached Ghannouchi, Wall Street Journal, 15 Ocak 2015, <http://www.wsj.com/articles/rached-ghannouchi-tunisia-perilous-path-to-freedom-1421353952>
- [19] Rached Ghannouchi Q&A: Thoughts on democratic Islam, Middle East Eye, 12 Haziran 2016, Tunisia's Perilous Path to Freedom, Rached Ghannouchi, Wall Street Journal, 15 Ocak 2015, <http://www.middleeasteye.net/news/rached-ghannouchi-interview-2016275498>
- [20] Return of Controversy on the Niqab: Nidaa and Al Horra with Ban and Ennahdha Searches for a Way Out, Le Maghreb, 19 Mart 2016, <http://ar.lemaghreb.tn/ةساييس/item/1182-لبدجلا-ةحوء>
- [21] Political Motion, Nihai Önerge 4, Ennahda Onuncu Ulusal Parti Kongresi, s. 66.
- [22] Islam, Democracy and the Future of the Muslim World, Rached Ghannouchi, Huffington Post, 9 Şubat 2016; Ennahdha from within: Islamists or "Muslim Democrats?", Sayida Ounissi, Brookings, 23 Mart 2016.
- [23] Raşid Gannuşî'nin Ennahda'nın 10. Ulusal Kongresi'nde Yaptığı Açılış Konuşması, Ennahda Onuncu Ulusal Parti Kongresi, Açılış Töreni.
- [24] Political Motion, Nihai Önerge 4, Ennahda Onuncu Ulusal Parti Kongresi, s. 67.
- [25] Ennahda Yürütme Komitesi Üye Listesi, Akher Khabar Online, 18 Temmuz 2016, <http://www.akherkhabaronline.com/ar/تضهيلا-ةكردل-يئيفنتلا-ب-تكملا-ءلضء-ةمئاق/6246-ةقنطو>

YAZAR HAKKINDA

Intissar Kherigi, Tunus'ta vatandaşların karar alma süreçlerine katılımı, genç nüfusun bireysel özgürlükler noktasında geliştirilmesi üzerine çalışmalarını sürdüren ve ayrıca toplumsal meselelere yaratıcı çözümler üreten akademik araştırmaların uygulanması konusunda ihtisaslaşmış bir düşünce ve uygulama kuruluşu olan Jasmine Foundation'ın Eş Kurucularındandır. Londra'da Lordlar Kamarası'nda, New York'ta BM Güvenlik Konseyi'nde ve Brüksel'de de Avrupa Parlamentosu'nda çalışmıştır. Halihazırda Paris'teki Sciences Po'da Karşılaştırmalı Siyaset Sosyolojisi alanında doktorasını yapmaktadır. Akademik araştırmaları Adem-i merkezîyetçilik, Bölgesel Eşitsizlikler ve devrim sonrası Tunus'ta Yerel Yönetim Reformları üzerinedir.

AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum, amacı; Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum, bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözetken araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

sharqforum.org

    / SharqForum

 / Sharq-Forum

ALSHARQ FORUM

Ennahda'nın Dini ve Siyasi Faaliyetleri Birbirinden Ayırıştırması: Tarihi Bir Değişim mi Yoksa Riskli Bir Manevra mı?

Ennahda'nın Tunus'un dört bir yanından ve birçok farklı ülkeden 1,185 delegenin katılımıyla gerçekleştirdiği 10. Ulusal Kongresi, Tunus'un politik takvimi açısından ilgiyle beklenen tarihi bir toplantıydı. Gözlemcilerin ilgisini çeken şey ise oldukça spesifik bir değişimdi ki bu, partinin bundan böyle bir "hareket" (haraka) olarak sosyal ve dini faaliyetlerini bir kenara bırakıp yalnızca bir siyasi parti (hizb) olarak çalışmalarını sürdürmek yönünde aldığı karardı.

Bu noktada Hareketin lideri olan Raşid Gannuşi, çarpıcı bir şekilde "Tunus'ta artık siyasal İslam'ın savunulamayacağını" söyledi. Peki Ennahda'nın kendisini bu İslamcı etiketten soyutlayıp "Müslüman demokratların partisi" olarak tanımlama hamlesi, gerçekten radikal bir değişim mi? Bu hamle nasıl gerçekleşti ve Ennahda neden yıllardır savunduğu siyasal İslam'ı bir kenara bırakma kararı aldı?